

"ויצא יעקב מבאר שבע, וילך חרנה". (פרק כ"ח פסוק י').

הנה ההליכה לחרן היה בצווי יצחק אביו שאמר לו ללכת לקחת אשה מבנות לבן, כמו שכתוב בסוף הפרשה הקודמת "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו, ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען. קום לך פדנה ארס ביתה בתואל אבי אמך, וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך". ויעקב אבינו שמע לקול אביו ואמו כמו שכתוב בפסוק ז' "וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארס", ולכן יצא ועזב את באר שבע והלך לחרן. והנה הפסוק (פסוק י"א) כותב, "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, וישכב במקום ההוא". ופרש"י, "וישכב במקום ההוא, לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה". וברש"י בסוף הפרשה הקודמת עושה את החשבון שיעקב אבינו נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ללמוד תורה.

ולכאורה הענין פלא מאוד, יצחק אבינו שולח את יעקב בנו לחרן ליקח אשה, ויעקב אבינו ע"ה במקום ללכת מיד לקיים את ציווי אביו הוא הולך ללמוד תורה ולשמש בבית עבר ארבע עשרה שנה, ולכאורה פלא למה לא הלך מיד לקיים את ציווי האבא ללכת לישא אשה, הרי עכשיו יש לו את הציווי של האבא וא"כ דבר ראשון היה צריך לקיים את דברי אביו, ואם רוצה ללמוד תורה שילך אחרי קיום הציווי של אביו ואמו ולמה כאן הקדים ונטמן בבית עבר עוד לפני שקיים את ציווי אביו.

הכנה לבית לבן

ונראה לומר דהנה כאשר יעקב יצא מבית לבן, נאמר בפסוק בתחילת פרשת וישלח (פרק ל"ב פסוק ה') ששלח מלאכים לעשו לומר לו, "כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה". ופרש"י, "גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים". ובהמשך הפסוק מעיד על יעקב אבינו (פרק ל"ג פסוק י"ח), ואומר "ויבא יעקב שלם". ופרש"י, "שלם, שלם בגופו, שנתרפא מצלעות. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורון. שלם בתורתו, שלא שחט תלמודו בבית לבן".

מבואר בזה שיעקב אבינו זכה לעבור את כל אותם שנים שהיה בבית לבן, בצורה כזו שלא רק שלא למד ממעשיו הרעים, אלא גם המשיך בלימוד התורה וקיום המצוות בדיוק כמו שהיה בבית שם ועבר, ששמר תרי"ג מצוות, ונשאר שלם בתורתו ולא איבד ממנה כלום. ולכאורה יש להבין איך הצליח להשאיר בכל מדרגותיו הנעלים בבית הרמאי לבן, הרי לבן היה "לבן הרמאי, וכל רגע ורגע שנמצאים בקרבתו הוא מצב של סכנה גדולה שיכולים ללמוד ממעשיו הרעים, וממילא איך הצליח כל כך הרבה שנים להיות במחיצתו ולהשאיר במדרגה של "יעקב אבינו" ולא ללמוד כי הוא זה ממעשיו הרעים.

ונראה לומר שבאמת כאשר יעקב הלך בדרכו לבית לבן, הוא כבר ידע מיהו לבן ומה מעשיו, וידע שכל רגע שימצא בקרבתו הוא סכנה גדולה שלא ללמוד ממעשיו הרעים, ומשום כן חשב לעצמו, שלפני שיבוא לבית לבן עליו לעשות בעצמו הכנה רבתי, שזה יתן לו את הכח לעמוד ולא ללמוד ממעשיו הרעים. ומה היתה ההכנה? שברך בעת שהלך לחרן אל בית לבן, נכנס לבית שם ועבר, ונטמן שם ארבע עשרה שנה, שבהם ישב במסירות נפש יומם ולילה ועסק בתורה ללא הפסק. וכמו שכותב רש"י "וישכב במקום ההוא, לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה". ובכח לימוד התורה הזו יעקב אבינו עלה ונתעלה בשלמות הנעלה ונעשה קודש קודשים, וזה ההכנה שנתנה לו את הכח וההגנה האמיתית שיוכל להיות בבית לבן. שהתורה היא השמירה העליונה והמעולה על האדם, והיא מגן ומחסה מכל הרוחות הרעות שנושבות בעולם. וממילא כאשר ישב ולבד את כל השנים הללו בבית שם ועבר, ידע שזה יהיה לו ההגנה השלמה והמעולה שיוכל לבוא לבית לבן ולהיות שם כל השנים הללו שהיה שם, ובכל זאת לא ללמוד שום דבר ממעשיו הרעים.

ובגמרא בבבא בתרא (דף ט"ז א') מובא שאיוב רצה לפטור את כל העולם כולו מן הדין, בטענה שאי אפשר שלא לחטוא, כיון שהקב"ה ברא יצר הרע ואי אפשר לעמוד כנגדו, ואמר לפני הקב"ה "רבונו של עולם, בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן עדן בראת גיהנם, בראת צדיקים בראת רשעים, מי מעכב על ידך?". ופרש"י, "לפטור את כל העולם כולו, מדינו של הקב"ה לומר שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא יצר הרע וכו'. בראת צדיקים, על ידי יצר טוב. בראת רשעים, על ידי יצר הרע לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב אנוסין הן החוטאין". והשיבו לאיוב, "אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל-ה, ברא הקב"ה יצר הרע ברא לו תורה תבלין". ופרש"י, "ברא לו תורה, הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה, כדאמר בעלמא אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו', הלכך לאו אנוסין נינהו שהרי יכולין להציל עצמן". והיינו שבתורה יש כח עליון להציל את האדם מכל המצבים אפילו הקשים ביותר, וממילא יעקב אבינו ידע שהעצה היחידה להיות בבית לבן ולא ללמוד ממעשיו הרעים, היא אך ורק על ידי התורה, והיא תהא אצלו מגן ומחסה המעולה ביותר לעבור את כל השנים הללו

בלא ללמוד ממעשיו הרעים.

ובזה מובן מדוע כאשר יצחק אבינו שולח את יעקב לבית לבן כדי לקחת לאשה את אחת מבנותיו, הרי במקום שיעקב ילך מיד ויקיים את ציווי של אביו, הוא הולך ומתעכב בדרך ארבע עשרה שנה בבית שם ועבר, ולכאורה מי התיר לו לעכב את ציווי של אביו, הרי מן הדין היה צריך להיות שדבר ראשון ילך לקיים את ציווי של אביו ואם ירצה לאחר מכן ילך לבית שם ועבר, ומדוע הוא בחר מקודם לעכב את ציווי של אביו ורק לאחר מכן ללכת לבית לבן.

ולפי זה מובן מאוד, שיעקב אבינו ידע שכדי שיוכל לקיים את ציווי של אביו וללכת לבית לבן ולהשאיר בדרגה שקיבל בבית אביו דרגת "יעקב אבינו", יש לו הכרח לעשות הכנה רבתי ולהטמן ארבע עשרה שנה בבית שם ועבר וללמוד תורה יומם ולילה. וממילא הלימוד בבית שם ועבר, לא היה סתם עיכוב לציווי של אביו, אלא זה היה הדרך כדי שיוכל לקיים את הציווי בצורה בטוחה בלא להכשל ולהנזק.

לימוד התורה בישיבה

ודבר זה שיעקב אבינו עשה הכנה של לימוד התורה בבית עבר ארבע עשרה שנה קודם שהלך לבית לבן הרמאי, יש בזה לימוד נשגב לחיזוק התורה, ובפרט לצעירים החביבים והיקרים תלמידי הישיבות הקדושות "תדעו לכם, שהשנים האלו שאתם לומדים בישיבה, הם היסוד לכל החיים, בכח התורה שאתם סופגים בשנים הללו, יהיה לכם את כח לעמוד בכל מצבי החיים, וגם אם יבואו ניסיונות של רוחות זרות, תוכלו לעבור את זה ולעמוד בהם בהצלחה". שכלימוד התורה של אלו השנים נעשים "בן תורה", ובן תורה זה לא רק מי שלומד תורה, אלא "בן תורה" יש לו מעלה שמציאותו היא התורה שמתוך שספג בעצמו הרבה תורה ויראת שמים הוא נעשה בעצמותו תורה, וממילא בזה הוא יכול לעמוד איתן וחזק מול הרוחות הזרות והרעות שנושבות בעולם ויחזיק מעמד בכל מקום שהוא. ועל זה נאמר "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", שזהו התבלין שמגן מהיצר הרע מכל הצרות והניסיונות.

אפרים ומנשה עמדו בניסיונות מצרים

והנה בליל שבת קודש מברכים את הילדים "ישימך אלוקים כאפרים ומנשה", ולכאורה למה מזכירים דווקא את "אפרים ומנשה" למה לא מברכים "ישימך אלוקים כראובן ושמעון" או שבטים אחרים, מהו הענין שבחרו דווקא באפרים ומנשה לברך את הילדים שיהיו כמותם. ואבא מארי זללה"ה ביאר שלאפרים ומנשה היה מעלה שהם נולדו וגדלו במצרים במקום הטומאה והזוהמה הגדולה בעולם, ושם הם עמדו איתן כחומה בצורה נגד כל הניסיונות והגיעו לדרגת "שבטי קה", ובברכה הזו מברכים את הילדים "ישימך אלוקים כאפרים ומנשה" שיוזכו לעמוד איתן בכל ניסיונות החיים ולהתעלות כמו "שבטי קה".

וכאשר סופגים תורה ומוסר הרי בכח קדושת התורה אפשר לעמוד נגד כל ניסיונות החיים בלא למעוד ולהיכשל, אלא רק לעלות מעלה מעלה.

ואתה בן תורה החביב שזכית לישב בחצרות ה' בישיבה הקדושה, תתבונן בדברים הנלהבים הללו, ונלמד מאבותינו הקדושים, ומיעקב אבינו ע"ה, מה אפשר לזכות בכח התורה. ולכן חזק בתורה וחזק במוסר, שהמוסר הוא התבלין של התורה הקדושה. שהרי ידוע שכאשר אדם יש לו מידות רעות, ולומד תורה במחשבה רעה הרי יכולים ח"ו לצמוח בו המידות הרעות, ועיין בזה בספר "אבן שלמה" מהגר"א זיע"א. וחזק במוסר כמאמר החכם מכל אדם (משלי, פרק ד' פסוק י"ג) כתוב, "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייד", ועל ידי לימוד התורה והמוסר, תזכה להתעלות מעלה מעלה, ונזכה לחיים טובים ונצחיים בזה ובבא אכ"י"ר.

אתי יצאו אצלי אפוא אבותי

הנה בפרשה הזו מובא באריכות גדולה דרכי הנהגתו של "בחיר האבות" יעקב אבינו ע"ה בבית לבן הרשע, איך התנהג והתעלה שלא ללמוד ממעשיו הרעים, ובבית הרשע הזה הקים ובנה את כלל ישראל והעמיד את שבטי קה שהם הבנין והיסוד של כלל ישראל. ויש ללמוד מכל דרכיו והנהגותיו הקדושים את טהרתו ונקיותו הגדולה והנשגבה.

יעקב הזדכך והתעלה בבית לבן

ובאמת יתכן לומר שהסיבה שזכה יעקב אבינו להקרא "בחיר האבות", היתה דווקא משום זה שעמד בבית לבן בכפיפה אחת עם הרשע במשך עשרים שנה, ועמד בגבורה יום יום בניסיונות הגדולים שלא ללמוד ממעשיו הרעים. וכל כוונתו היתה לשם שמים, להקים ולהעמיד כלל ישראל לבנות שם את שבטי קה, כמו שרואים בפסוק (פרק כ"ט פסוק כ"א) שכתוב "ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה". ופרש"י, "ועוד מלאו ימי שהרי אני בן שמונים וארבע שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן".

מבואר שיעקב אבינו ידע שהוא צריך להעמיד שבטי קה, וזה היה המטרה שלו בכל עבודתו ושהותו שם.

ויתכן לומר שאדברה מתוך הניסיונות הגדולים הללו שהיה לו יום יום בבית לבן, שלא למד ממעשיו הרעים, ועמד כנגד כל מה שלבן רימה אותו,

ולא התפעל ולא הושפע ממנו, מתוך זה התעלה עד שזכה להיות בחיר האבות להקים ולהעמיד את שבטי קה. אהה! כמה מסירות נפש היה צריך יעקב אבינו לעמוד שם בכל רגע ורגע בכוונה הטהורה הזו, להקים את כלל ישראל.

טוהר מידותיו של יעקב אבינו ע"ה

והנה בפרשה רואים עוד דברים נוראים, מטוהר מידותיו של יעקב אבינו, בכל ההתנהגות שלו כלפי לבן.

דהנה מהרגע הראשון שיעקב בא לבית לבן, הוא עבד אותו בנאמנות, עשרים שנה של עבודה בנאמנות מופלגת ומופרזת. ואילו מצד שני עומד לה לבן הרמאי ומרמה אותו שוב ושוב, וכל מחשבותיו הוא רק איך להצליח עוד ועוד לרמות ולהערים על יעקב אבינו. עד כדי כך שבפסוק כתוב שיעקב בעצמו מעיד ואומר ללבן, שבשכרו לבד החליף לו את התנאים וירימה אותו מאה פעמים, שכתוב (פרק ל"א פסוק מ"א) "ותחלף את משכרתי עשרת מונים". ופרש"י (פסוק ז'), "עשרת מונים, אין מונים פחות מעשרה. מנים, לשון סכום כלל החשבון והן עשירות למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים".

בתחילה לבן מרמהו בעצם הנישואין שמחליף את לאה ברחל, וכך ממשיך בעוד ועוד רמאויות, ובסוף כאשר כבר יעקב בורח ממנו הוא רודף להשיגו, ובדוק וממשש בכל כליו לחפש את התרפים.

וכאשר כבר הגיעו מים עד נפש לאחר שלבן ברמאותו ובדרכיו מחפש את התרפים בכל כליו של יעקב, כתוב בתורה (פסוק ל"ו) **"ויחר ליעקב וירב בלבן וינען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחריי"**. מדייק בפסוק שאע"פ שהגיע מצב של "ויחר ליעקב" ועשה מריבה עם לבן "ויירב בלבן", מ"מ הדיבור שלו עם לבן היה בנחת "ויאמר ללבן" לשון אמירה שהוא בניחותא וברכות.

והוא נפלא אפילו שהמעשים של לבן עברו כל גבול, ויעקב אבינו כבר הגיע למצב של "ויחר" שכבר היה בשיא השיאים של תערומת וכעס על לבן, מ"מ הדיבור לא היה דיבור של בצורה של צעקות והתפרצות, אלא בניחותא בלשון "ויאמר" שהוא מראה על אמירה רכה. וכל הטענות שטען ללבן "מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחריי", "כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך וגו'", "זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועזיך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי", אפילו שטענות הללו היו טענות קשים מאוד, בכל זאת הצורה שיעקב אבינו אמר את זה ללבן היה בניחותא ובדרך ארץ. ולא התנפל והתקיף אותו בצעקות "רשע שכמותך מה רמית אותו ועשית לי עד כה", אלא כל דיבורו הוא בנחת.

זהו רוממות נפשו של בחיר האבות, שאפילו בשעה שהציקו לו מאוד והגיעו מים עד נפש והגיע מצב של יחר ליעקב, מ"מ התגבר על כעסו. והנה אדם רגיל שהיה נמצא במצב כזה, היה צריך לטרוף את לבן מרוב כעס וצער, על כל מה שעולל לו, ואילו יעקב אבינו שלט על חומריותו בשיא השלימות, עד כדי כך שאפילו בשעת המריבה עצמה שהכעס מתגבר ביותר, לא צעק ולא הרים את קולו וכל דיבורו היה בנחת ובשלווה.

והנה מובא בספרים בשם רבותינו חכמי המוסר, שכאשר אדם קורה לאדם שהוא נתקף בחרון אף וכעס, על איזה דבר שנעשה למורת רוחו, העצה להרגיע ולהשקט את הכעס, הוא על ידי דיבור בנחת. שישתדל מאוד בעת ההיא לדבר בנחת, ולא להרים את קולו, וכך כעסו ישקוט ולא יצא החוצה. וכמו שכתוב באגרת הרמב"ן, "תתנצל תמיד לדבר בנחת כל דברך, לכל אדם בכל עת, ובזה תנצל מן הכעס". וזה רואים כאן אצל יעקב, אפילו שכתוב בפסוק שהיה לו כעס גדול על לבן "ויחר ליעקב וירב בלבן", אע"פ שלט על עצמו ודיבר את דיבורו בנחת.

אהה! כמה גדולים מעשה אבותינו.

מידת הכעס

והנה במסילת ישרים במידת הנקיות (פרק י"א) מבאר את מידת הכעס וכותב שיש בזה כמה מדרגות, "יש כעסן שכועס על כל דבר כמו חית טרף וכו'. ויש כעסן פחות מזה שאינו כועס על כל דבר וכו', אבל בשעה שהוא כן כועס ירגז ויכעס כעס גדול וכו'. ויש כעסן פחות מזה שלא יכעס על נקלה, ואפילו כשיגיע לכעס יהיה כעסו כעס קטן וכו'. ויש עוד פחות מזה והוא שקשה לכעוס וכו', וכמה עצמו רגע ולא יותר וכו', הנה זה חלק טוב ודאי וכו', ודאי שראוי לשבח הוא. אמנם מדתו של הלל הזקן עולה על כל אלה שכבר לא היה מקדיק על שום דבר ואפילו התעוררות של כעס לא נעשה בו, זה הוא ודאי הנקי מן הכעס מכל וכל", ע"כ תורף דברי המסילת ישרים. ונראה לדייק בפסוק שמידתו של יעקב אבינו ע"ה היתה בדרגה הגבוהה ביותר ששייך, שאע"פ שלבן הכעיסו מאוד מאוד מ"מ כתוב בתורה "ויחר ליעקב" שיעקב לא כעס אלא רק ויחר שהצטער על זה אבל לא הגיע לכלל כעס. והראיה לזה היא ממה שדיבר אל לבן בלשון "ויאמר" שהיה לשון רכה, ואם באמת כעס כעס אמיתי על לבן לא שייך לדבר בנחת, אלא שבאמת לא כעס, שכל המעשים החמורים שעשה לבן לא הביאו את יעקב אבינו ע"ה לכלל כעס אלא רק לכלל צער, וממילא בכת זה דיבור היה בלשון "ויאמר" בנחת ובחכמה.

והנה בפרשת קרח כתוב אצל משה רבנו (במדבר, פרק ט"ז פסוק ט"ו), "ויחר למשה מאוד". ופרש"י, נצטער עד למאוד. רואים מזה שלשון ויחר אינו לשון של כעס, אלא לשון של צער, וזה מה שהיה כאן ליעקב אבינו צער על המצב הזה, אבל לא כעס.

וזהו סימן לבנים ללכת בדרכי האבות שגם כשנעשים מעשים שראוי לכעוס אליהם, ללכת בדרכי האבות, ולקבל את הכל בתום וביושר, ולא לכעוס. ואשרי מי שמשתדל בכל עת ללכת בדרכי האבות, וזכות אבות יגן עליו.

שורש מעשה האבות

ובאמת ביסוד הדברים נאמר בזה יותר עומק, שמעשה האבות השרישו בכלל ישראל עד סוף כל הדורות את הכח לעמוד בכל הנסיונות, והנסיונות שעברו האבות ועמדו בהם הם הם מושרשים בכוחות הנפש של כל הדורות הבאים שיוכלו לעמוד בכאלו נסיונות.

וכעין מה שנתבאר לגבי אברהם אבינו ע"ה בעקידת יצחק, שהכח שהלך למסור את נפשו של יצחק בנו על העקידה, זה השריש בנפשו של כלל ישראל את כח לעמוד ממול נסיונות של מסירות נפש.

וכמו שמצינו אצל חנה ושבעת בניה בגמרא בגיטין (דף נ"ז ב'), שהקיסר אמר להם לעבוד עבודה זרה, ואף אחד לא הסכים, והרג את כולם. וכאשר הוציא הבן השביעי להריגה על קידוש ה', מובא בגמרא שאמו אמרה לו "בניי לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות".

וביאר מורנו מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל באחד השיחות, שביאר שמה שהיא אמרה לו ללכת ולומר לאברהם אבינו שהיא עקדה שבעה מזבחות, לא היה בקשה בעלמא מתוך שברון לב שיתפלל עליה. אלא היא התכוונה לומר לו בזה, שילך ויאמר לאברהם אבינו שכל הכח שהיה לה לעמוד ולעקוד שבעה מזבחות היה מכוחו. שמה שאברהם אבינו עמד בגבורה בניסיון הנורא של עקידת יצחק, זה נתן לה את הכח לעמוד בעוז ובגבורה באותם נסיונות נוראים שעברו עליה, לעמוד ולעקוד את שבעה בניה על קידוש ה'. שממנו היא ירשה את הכח הגדול הזה.

כן י"ל שהכח שיעקב אבינו עמד בניסיון הגדול הזה לעמוד ממול לבן הרמאי, ואחרי שכל מה שעשה ועושה לו להשאר מיושב במידותיו, ולא לכעוס עליו, זה הכח השריש יעקב אבינו בכל כלל ישראל, שיוכלו לעמוד בכאלו נסיונות, ולהתעלות מעל כל כח המידות ולא לכעוס, ולהשאר אדם במידת "תפארת".

ובזה יש להבין את המעשים שמוזכר בחז"ל על התנאים והאמוראים הקדושים, שבכל מצב לא התפעלו ולא כעסו אפילו על אלו שהיה ראוי לכעוס עליהם. וכדוגמת הלל הזקן בגמרא בשבת, שלא כעס על אותו אדם שבא לטורדו בשאלות מוזרות בערב שבת.

וידועים הרבה עובדות בגדולי ישראל שבכל הדורות, שגם שכשעברו עליהם נסיונות גדולים, שהיה ראוי לכעוס על העושה עוול, נתעלו ולא כעסו.

ואפילו קרוב לימינו, בדור לפני הקודם, שהיה לשם ולתפארת מרנא רבי ישראל סלנטר זי"ע, שהיה פאר ודוגמת המידות, וידוע הסיפור שפעם בנסיעתו פגע בו אדם פשוט, ורבי ישראל לא די שלא כעס עליו עוד עשה לו טובה גדולה, ולימד אותו הלכות שחיטה, ודאג לו לפרנסה.

ובדור הקודם היה הצה"ק רבי שלמה מזוויהל זצ"ל, ושמעתי מאיש נאמן, אדם גדול, שפעם הגיע אל רבי שלמה אדם אחד ותקף אותו בבזיונות, ורבי שלמהקא אמר מיד למשמשו שיתן לאותו אדם 25 לירות, שהיה זה סכום מכובד מאוד. ואמר ששם הוא כל כך צועק ותוקף, סימן הוא שמצבו חזק מאוד, אם כן צריך לעזור לו יותר מכל אדם. וכך היה דרכם של הצדיקים, שלא די שלא דחו את העושים להם עוול, אלא עוד שילמו להם טובה תחת רעה.

כמים הפנים לפנים

ובאמת ישנה סגולה גדולה שמועילה מאוד להעביר על המידות, ולא להתחיל או להחזיק בריב, וכפי ששמעתי ממרן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שכדי שהאדם יקנה בעצמו מידת הטוב, הרי השורש של זה בא מנתינה לזולתו. שכאשר אדם משתדל להטיב לחברו, מעשה ההטבה גורם לו הרגשה של אהבה לחברו.

וזה סגולה טובה מאוד, כאשר ח"ו נעשה לאדם מעשה שגורם לו הקפדה על חברו או הקפדה בתוך ביתו, ישתדל בעת ההיא דווקא להטיב למי שפגע בו ולמי שעשה לו את המעשה הזה, ומתוך כך ישריש בנפשו אהבה לאותו אדם. וכמים הפנים לפנים והקפידה תתבטל, ותשקע האש, והאמת והשלי' אהבו.

וזה יסוד גדול לאברכים צעירים, שבונים את ביתם, שיקפידו מאוד לכבד את נשותיהם, ומכבדה יותר מגופו, ומתוך אהבה תשרור בביתם לעולם ועד. ויהי רצון שזוכה שיקויים בנו התפילה, "עושה שלוי במרומיו, הוא שלוי עלינו ועל כל כלל ישראל", אכי"ר.

והנה "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", ומבארים שחובת האדם היא לראות שמעשיו יש להם איזה שייכות ונגיעה למעשי האבות. וכאשר נשתדל ללכת בדרכי האבות וזוכה לעורר את זכות האבות, וזכות אבות יגן עלינו נצח ישראל מצרותינו גאלנו ומבור גלות דלנו והעלנו לנצח על מלאכת בית ה', שנזכה לגאולה השלמה ולישועת עולמים במהרה, אכי"ר.